

odborný časopis

cena: 69 Kč / 3 €

sociální služby

Využití preterapie při péči
o duševně nemocné

Technologie

Modularita,
tvořivost a variabilita
v moderním světě

Fotografie
jako součást digitálního odkazu
klienta pobytové sociální služby

Fotografie jako součást digitálního odkazu klienta pobytové sociální služby

Kdo z vás někdy uvažoval nad tím, jakou stopu po sobě jednou na tomto světě zanechá? Děti, přátelství, společné zážitky... Ale co takový digitální prostor? Na následujících řádcích si proto můžete přečíst zamyšlení nad tím, jak přistoupit ke vzpomínkám zachyceným čočkou fotoaparátu a uloženým ve „virtuální“.

■ **Text: PhDr. Jana Pšejová,**
konzultantka a mentorka v oblasti
technologií a komunikace

➤ Rovněma nohama do tématu

Představte si krátkou scénu z filmového plátna. Odvíjí se na ní jedna z nejtěžších životních situací. V pokoji s dávno nemoderním nábytkem vidíme příbuzné, kterým smrt odvedla nejstarší členku. Někdo z police opatrně vytáhne krabici fotek. Babička je na nich tak přítomná! Kamera přiblíží detail jedné z fotografií, na které stojí stará dáma a skoro elegantně se opírá o francouzskou hůl. S úsměvem ukazuje na hříbek v mechu. „To byla její poslední cesta na chatu,“ říká dojatý hlas v pozadí.

Tady můžeme náš filmový šot ukončit a vrátit se do reality. Když někdo zemře, je hodně toho, co po něm v našem světě zůstane. Donedávna to bylo pro nás poměrně srozumitelné. Všechno, co po sobě konkrétní jednotlivec zanechal, mělo hmotnou povahu. Dalo se na to sáhnout. Platné i ne-

platné smlouvy a účty, peníze v obálce nebo na vkladní knížce, milostné dopisy převázané stužkou. Drobnosti schované na památku. Alba a krabice fotek, kazety s filmy. Právě takové věci tvořily a stále částečně tvoří dokumentaci života každého z nás.

Když bychom teď scénu z našeho filmu přesunuli do pokoje domova pro seniory, rodina by měla před sebou drobnosti po babičce, mezi nimiž by ležela obálka fotek z posledních let jejího života, které prožila právě v pobytové službě.

A pozor. Právě tady nám do světa pomyslných filmů energicky vstupuje současná realita, která je dávno jiná. Řadu velkých změn totiž přinesly digitální technologie. Přesun dokladů o našem životě z hmotného do virtuálního světa je jen jednou z nich.

V blízké budoucnosti se společnost bude nepochybně muset zabývat „digitalizací práva“ v souvislostech s obory lidské činnosti, ale také etickou stránkou práce s digitálními daty. Je to složité téma, k němuž

budou mít co říci odborníci z celé řady oborů. Pojďme si tedy některé souvislosti alespoň lehce naznačit.

Ke změnám, které nám digitalizace vnesla do života, neoddiskutovatelně patří třeba to, že všichni tvoříme digitální stopu. Někdy záměrně, někdy trochu mimochodem a v dalších případech dokonce nevědomky. S tím souvisí také problematika digitálního odkazu. Pokud patříte do skupiny lidí, kteří se nad těmito tématy ještě ani nezamysleli, netrapte se. Digitální odkaz je zatím ještě jednou z „třináctých komnat“ digitalizace. Můžeme do ní společně zkusit nakouknout a pokusit se podívat na digitální odkaz klienta sociální služby s důrazem na jeho předání a podporu zdravé kontinuity životního proudu v rodinách. Tedy pohledem etiky.

➤ Ted' je ta správná chvíle, kdy se můžeme vrátit k úvodu

Přemýšleli jste aspoň jednou o tom, jaký odkaz zanechávají vaši klienti ve virtuálním světě? Napadlo vás, že jejich digitální stopa zůstává „živá“ i poté, co oni sami zemřou? Zkusili jste se zabývat tím, co se ve vaší organizaci děje s digitálními dokumenty – střípky ze životů klientů, které by jednou mohly být cennou vzpomínkou, ale zůstanou v pomyslném „digitálním šeru“, případně uzamčeny za uživatelskými jmény a hesly, ke kterým nemá nikdo další přístup? Na tuto otázku je určitě možné si odpovědět tím, že nejsou v kompetenci sociální služby. Že se o tyto věci má starat klient sám, případně mu s tím dopomoci jeho rodina.

Pokud jste si odpověděli právě takto, máte kus pravdy. Pojďme ale vystoupit ze sféry práv a povinností a přesunout se do roviny lidské etiky. Právě ta totiž může posloužit jako dobrý kompas, který pomůže rozhodovat o smysluplném zacházení s digitálními stopami zesnulých s respektem k jejich životu. Když je nějaké téma velké a složité, občas pomůže rozdělit ho na malé kousky. Dnes tedy můžeme udělat první malý krůček a zamyslet se nad jedním typem dokumentů – digitálními fotografiemi.

¹ Dnes má schopnost vyhledávat podle indexů (označení) celá řada systémů. Důkazem toho jsou i fotogalerie ve vašich mobilech, kde můžete k jednotlivým fotkám přidávat značky, a tak si je třídít. Dá se očekávat, že v blízké budoucnosti do této práce zasáhne AI (umělá inteligence, pozn. red.), která bude schopna fotky na základě podobnosti roztrždit sama. Uvidíme, jak si s technickým pokrokem poradí naše legislativa, ale také, jak rychle budou schopni vhodné nástroje využít vývojáři informačních systémů, které jsou v sociálních službách používány.

Co si budeme namalovat – snadno dostupný „foťák“ v mobilu a ukládání fotografií do cloudu změnilo způsob dokumentování událostí. Obrázky i videa jsou dneska neodmyslitelnou součástí aktivit ve všech oborech, včetně pobytových sociálních služeb. Na paměťových nosičích (discích, kartách, cloudových úložištích) tak máme stovky fotek klientů, kteří k tomu samozřejmě dali souhlas. Fotografií tedy máme dostatek. To je určitě dobrá změna, kterou si můžeme pracovně označit písmenem A.

Jak je známo, pokud řekneme A, dochází většinou i na B. To je často protichůdné a ani v tomto případě to není jinak. Míží totiž v úvodu zmíněná alba papírových fotografií a zatím jsme si nezvykli je nahrazovat digitálními. Ty zůstávají zapomenuty v historii fotodokumentace v organizaci. (Pokud jste výjimeční a děláte to jinak, hluboce se klaním a dejte o sobě vědět.)

Řešení je přitom možné a ani není nijak složité. Stačí jen trochu pozměnit přemýšlení o fotkách a akceptovat, že tvoří součást života těch, kdo jsou na nich zachyceni. Pak si vybrat vhodný systém k ukládání fotografií, který umožňuje jejich označování,¹ přidat trochu trpělivosti a vytrvalosti a označit seznam lidí, kteří jsou na fotografiích zachyceni tak, aby šlo ve fotkách snadno vyhledávat podle jmen nebo unikátních kódů.

Pak budeme moci natočit „aktualizaci“ naší úvodní scénky, která prezentuje okamžik, kdy se rodina klientky, která zemřela v pobytové sociální službě, loučí s jejím fyzickým odkazem. Mají před sebou pár drobností po babičce a do toho jim někdo ze zaměstnanců přináší v krabici s její fotkou flashdisk s uloženými fotografiemi. Nebo v obálce s fotkou přístupové informace ke stažení fotek z bezpečného úložiště organizace. Rodina rovnou dostane informaci, kde si může fotografie nechat vytisknout a dostane pozvání na rozloučení s babičkou, které se bude v domově konat. Na tomto rozloučení se budou fotky promítat na velké plátno. Pokud si to bude rodina přát, organizace se potom postará, aby byly smazány z jejich paměťových nosičů.

Výše popsané je jen jednou z možností, jak může vypadat předání fotografií – části digitálního odkazu po smrti klienta pobytové služby. A možná to bude úplně jinak, protože rychlost, s jakou se technologie v posledních letech a měsících vyvíjejí, je doslova závratná. Tato rychlost je sice překvapující, ale nic nemění na tom, že je potřeba myslet na vzpomínky jako na aspekt, jenž je důležitý, aby naše životy pokračovaly. Neměly by nepozorovaně mizet jen proto, že nejsou na papíře.

Od fotografií zpátky k digitálnímu odkazu

Tento článek je svého druhu první a jeho text se záměrně drží srozumitelné části digitálního odkazu, tedy „sbírky“ fotografií.

Sám digitální odkaz je ale mnohovrstevnatým, složitým tématem budoucnosti. Určitě do něj budou patřit textové dokumenty, které tvoříme nebo je o nás tvoří někdo jiný, přístupy do nejrůznějších systémů – od e-mailu přes sociální sítě až k přístupům do elektronického bankovníctví a systémů veřejné správy.

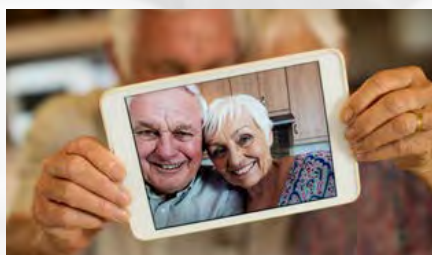
Máte chvilku? Zkuste si udělat malou interní inventuru a sepište si, které informační systémy používáte a ke kterým službám přistupujete digitální cestou. Možná budete sami překvapeni, jak velké změny se do vašich životů vplížily. Až budete mít seznam hotový, můžete se zamyslet nad tím, co byste chtěli, aby se s vašimi účty stalo, kdybyste náhle ztratili schopnost je ovládat.

Digitální odkaz je nové slovní spojení a my se potřebujeme postupně naučit ho vnímat. Zatím netvoříme „digitální závěti“, nijak nevyjadřujeme přání, jak má být s našimi daty naloženo a kdo je má po naší smrti převzít. Česká republika ani Evropská unie (EU) zatím tuto novou agendu neodráží v legislativě ani v doporučeních.

Letmá rešerše ve veřejných zdrojích naznačuje, že ze zemí EU se digitální právo prostřednictvím legislativních úprav pokusila řešit Francie. Dne 7. října 2016 tady po dlouhé diskuzi a mnoha změnách vstoupil v platnost „Zákon pro digitální republiku“ (Loi pour une République numérique), který upravuje celou řadu oblastí. Pro nás je podstatné, že zcela nově přináší téma „digitální smrti“ a způsobu, jak má být naloženo s digitálními aktivy (účty a daty) zemřelých osob, včetně práva jednotlivce předem určit, co se má s jejich daty v případě jejich smrti stát.

Česká republika zatím komplexní úpravu v této oblasti nemá. To ale neznamená, že by se přemýšlení nad naší digitální stopou nemělo stát v každodenním osobním i pracovním životě stejnou samozřejmostí, jako je přemýšlení nad uložením papírových dokumentů nebo nad tím, že automaticky zamykáme naše domovy, kanceláře, auta i mobilní telefony.

Na závěr nevynechte informaci tak důležitou, že by klidně mohla být úvodním od-

stavcem tohoto článku. Impuls k otevření tohoto tématu vznikl na základě výzkumných aktivit projektu St@ndByMe (reg. č. 2022-1-SE01-KA220-ADU-000088626). Tento projekt je spolufinancován Evropskou unií v rámci programu Erasmus+ a Česká republika je do něj zapojena prostřednictvím Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR (APSS ČR). Cílem projektu je podpořit vzdělávací instituce a pracovníky sociálních služeb při zlepšování digitálních dovedností seniorů a uplatňování lidských práv právě v oblasti digitálních technologií. St@ndByMe na evropské úrovni propojuje nevládní a vzdělávací organizace z Německa, Řecka, Belgie, Estonska, České republiky a Švédska. Informace o něm můžete najít na webu APSS ČR v sekci Projekty. Realizační tým ČR se tak může podílet nejen na aktivitách projektu, ale také může s potěšením rozvíjet zajímavá témata, která se v rámci dílčích činností objeví, a byla by velká škoda, kdyby zanikla bez povšimnutí.

Zcela na závěr si troufale dovoluji nabídnout každému čtenáři dva okruhy otázek k zamyšlení.

▶ I.

Pracujete ve službě, která se věnuje seniorům? Fotíte, točíte videa, pořizujete nahrávky? Shromažďujete obrázky nebo jiné neformální dokumenty?

Jak zacházíte s těmi, které netisknete? Dáváte je nějakým způsobem k dispozici seniorům samotným, ale také jejich příbuzným?

Dostanou se k nim po jejich smrti nebo odchází bez připomínek života z posledního období svých nejbližších?

Pokud ano, není nejvyšší čas se zamyslet a začít hledat způsob, jak vrátit příbuzným „vašeho“ seniora, to nejcenější – doklady o tom, že u vás žil dobrý život?

▶ II.

Otázka druhá je ještě o něco citlivější. Přemýšleli jste vy sami nad tím, jaký odkaz zanecháváte v digitálním světě? Máte přehled o tom, které vaše aktivity a agendy se do něj zcela přesunuly a nikdo kromě vás k nim nemá přístup? Napadlo vás vytvořit si něco jako „digitální pojistku“ či „digitální závěť“, prostě postup „pro strýčka Příhodu“, aby se k vašim a rodinným účtům dostal bezpečně někdo další? Pokud ne, navrhuji, abyste sami sobě slíbili, že „digitální pojistku“ si vytvoříte. Pěkně v klidu, ale nejlépe ještě letos.

 St@ndByMe

 Co-funded by the European Union